

**PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN
LAUSUNTO 27/2001 vp**

Hallituksen esitys rikosoikeudellista vanhentumista koskevien säännösten uudistamiseksi

Lakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 2 päivänä toukokuuta 2001 lähettäessään hallituksen esityksen rikosoikeudellista vanhentumista koskevien säännösten uudistamiseksi (HE 45/2001 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi lakivaliokuntaan samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto lakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Jukka Lindstedt, oikeusministeriö
- professori Mikael Hidén
- professori Raimo Lahti
- professori Martin Scheinin.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan uudistettavaksi rikosoikeudellista vanhentumista koskevat rikoslain 8 luvun säännökset. Esitys sisältää myös ehdotukset laiksi yhdyskuntapalvelusta annetun lain 5 §:n 3 momentin kumoamisesta ja laiksi ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 8 §:n kumoamisesta. Esitys perustuu vuoden 1999 valtiopäivillä annettuun hallituksen esitykseen rikosoikeudellista vanhentumista koskevien säännösten uudistamiseksi (HE 27/1999 vp), johon sisältyvät eduskunnan hyväksymät (EV 6/2001

vp) lait tasavallan presidentti on jättänyt vahvistamatta.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa rikoslain muutosehdotuksen voimaantulosäännöstä arvioidaan lievemmän lain periaatteen kannalta. Ehdotus voidaan esityksen mukaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Esityksessä kuitenkin katsotaan, että asiasta on syytä hankkia perustuslakivaliokunnan lausunto.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen voimaantulosäännöksen mukaan ennen lain

voimaantuloa tehtyihin rikoksiin sovelletaan lain 6 §:n säännösten sijasta lain voimaan tullessa voimassa olleita rikoslain 8 luvun 5 §:n sään-

nöksiä rangaistuksen tuomitsemisen estävistä eli ns. absoluuttisista vanhentumisajoista. Tämä merkitsee, että ennen lain voimaantuloa tehtyihin rikoksiin ei sovelleta rikoslain voimaantuloasetuksen 3 §:n 2 momentissa säädettyä lievemmän lain periaatetta eikä tällaisesta rikoksesta epäilty siten voi lukea hyväkseen säädettyvän lain 6 §:n mukaisia lyhyempiä vanhentumisaikoja.

Perustuslain 8 §:ssä säädetään rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta. Sen mukaan rikoksesta ei saa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin tekohekellä on laissa säädetty. Säännös ei sen esitöiden (HE 309/1993 vp, s. 50/II) mukaan estä lievemmän lain periaatteen soveltamista. Toisaalta se ei periaatteen soveltamiseen myöskään velvoita. Esitöissä lievemmän lain periaatteen toteuttamiseen liittyvän yksityiskohtaista sääntelyä edellyttäviä erityistilanteita, joiden vuoksi sitä koskevaa säännöstä ei ole muilta kuin rikoksen tekohekettä ankaramman rangaistuksen kiellon osalta sisällytetty perustuslakiin.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklan 1 kappale sisältää niin ikään kiellon tuomita rikoksen tekohekellä sovellettavissa olluista rangaistuksista ankarampaa rangaistusta. Sopimusmääräyksestä ei kuitenkaan ole johdettu lievemmän lain periaatetta. Sopimuksen soveltamiskäytännössä on katsottu — kuten esityksen säätämisperusteluissa (s. 31/II) todetaan — että rikosta koskevan vanhentumisajan jatkaminenkaan ei sellaisenaan merkitse 7 artiklan loukkausta.¹

Euroopan ihmisoikeussopimuksesta poiketen kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (KP-sopimus) sisältää nimenomaisen määräyksen lievemmän lain periaatteesta. Määräys sisältyy sopimuksen 15 artiklan 1 kappaleeseen ja kuuluu seuraavasti: "Jos rikoksenteon jälkeen lailla säädetään sovellettavaksi lievempi rangaistus, rikosentekijän tulee päästä tästä osalliseksi."

Sopimusmääräyksen sanamuodon mukaan siinä tarkoitettu lievemmän lain periaate koskee

rikoksesta tuomittavaa rangaistusta, mutta ei sellaisia, lähinnä menettelyllisiksi luonnehdittavia seikkoja, joita säännellään rikoksen vanhentumisajoista annettavilla säännöksillä. KP-sopimuksen kansainvälisestä tulkintakäytännöstäkään ei saa tukea tulkinnalle, jonka mukaan 15 artiklan määräys lievemmän lain periaatteen estäisi ehdotetun kaltaisen vanhentumisaikojen sääntelyn.

Lain voimaantulosäännöksessä ei ehdoteta säädettyväksi rikoksen tekohekettä ankarammista rangaistuksista, vaan rikoksen tekohekellä voimassa olevista rikoksen vanhentumisajoista. Edellä esitetyn perusteella voimaantulosäännös ei ole ongelmallinen perustuslain 8 §:n eikä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklan tai KP-sopimuksen 15 artiklan kannalta.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että ennen lain voimaantuloa tehty rikos saattaa ehdotetun sääntelyn johdosta joissakin tapauksissa vanhentua merkittävästikin myöhemmin kuin lain voimaantulon jälkeen tehty vastaava rikos. Valiokunta esittää yhdenvertaisuusnäkökohtiin viitaten harkittavaksi lakiehdotuksen muuttamista niin, että ennen lain voimaantuloa tehdyn rikoksen absoluuttinen vanhentumisaika päättyy joko aikaisemman lain mukaisesti tai ehdotetun lain voimaantulosta lasketun uuden lain mukaisen vanhentumisajan mukaisesti siitä riippuen, kumpi on lyhyempi.

Lakiehdotuksen 4 §:ssä tarkoitettu mahdollisuus jatkaa laissa säänneltävää syyteoikeuden vanhentumisaikaa yhdellä vuodella ei vaikuta ehdotuksen käsittelyjärjestykseen. Valiokunta pitää selvänä, että vanhentumisaikaa voidaan säännöksen nojalla jatkaa vain kutakin tekoa koskevan vanhentumisajan kuluessa.

Laissa säädetyt vanhentumisajat eivät lakiehdotuksen 6 §:n 1 momentin mukaan estä tuomitsemasta rangaistusta rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on elinkautinen vankeusrangaistus. Valiokunta kiinnittää huomiota kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännön 29 artiklan määräykseen siitä, että mikään tuomioistuimen toimivallan piirissä oleva rikos ei vanhennu. Perussäännön piiriin kuuluu myös sellaisia tekoja, joista Suomessa ei ole rangaist-

¹ Ks. Pellonpää, Matti: Euroopan ihmisoikeussopimus, Helsinki 2000, s. 379.

tukseksi säädetty elinkautista vankeusrangaistusta ja jotka siten ovat rikoslain yleisten vanhentumisaikojen piirissä. Valiokunnan mielestä olisi aiheellista vielä harkita sääntelyn täydentämistä siten, että vakavimmista kansainvälisistä rikoksista voidaan Suomessa tuomita rangaistus vanhentumisaikojen estämättä, vaikka teosta ei rikoslain mukaan voisikaan seurata elinkautista vankeusrangaistusta.

Lausunto

Lausuntonaan perustuslakivaliokunta kunnioittavasti esittää,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Helsingissä 13 päivänä kesäkuuta 2001

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Paula Kokkonen /kok
vpj. Riitta Prusti /sd
jäs. Tuija Brax /vihr
Esko Helle /vas
Saara Karhu /sd
Johannes Leppänen /kesk

Pekka Nousiainen /kesk
Osmo Puhakka /kesk
Markku Rossi /kesk
Petri Salo /kok
Ilkka Taipale /sd
vjäs. Veijo Puhjo /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Sami Manninen.